

Dr hab. Anna Strobin
Instytut Archeologii Uniwersytetu Gdańskiego
Bielańska 5
80-851 Gdańsk

**Recenzja osiągnięcia habilitacyjnego i dorobku naukowego w postępowaniu
habilitacyjnym dr Magdaleny Natuniewicz-Sekuły
prowadzonym w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN**

Pani dr Magdalena Natuniewicz-Sekuła jest doskonale rozpoznawalną badaczką, specjalizującą się w tematyce okresu rzymskiego. Początki jej kariery naukowej są związane z Instytutem Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie ukończyła studia na kierunku archeologii w roku 2000 i uzyskała – na podstawie pracy pt. *„Nowe znaleziska ze starych wykopalisk”. Poniemieckie zabytki z okresu wpływów rzymskich, w zbiorach Muzeum w Elblągu, Muzeum für Vor- und Frühgeschichte w Berlinie, oraz Muzeum Archeologicznym w Gdańsku* (promotor: prof. dr hab. Wojciech Nowakowski) – stopień magistra archeologii. W tym samym roku rozpoczęła pracę w Instytucie Archeologii i Etnologii PAN, najpierw na stanowisku młodszego dokumentalisty, później asystenta (2003–2011), a następnie archeologa (2011–2013). Po uzyskaniu w roku 2013 – na podstawie rozprawy pt. *Złotnictwo społeczności kultury wielbarskiej Wysoczyzny Elbląskiej ze szczególnym uwzględnieniem wybranych zabytków z cmentarzyska w Weklicach* (promotor: dr hab. Władysław Duczko) – stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie archeologii, od 2014 roku dr M. Natuniewicz-Sekuła pracuje na etacie adiunkta. Dodatkowo, w ramach Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, Habilitantka pełniła funkcję kierownika zespołu badawczego A.3 *Między Bałtykiem i Adriatykiem: ludzie, idee, rzeczy* w Ośrodku Interdyscyplinarnych Badań Archeologicznych (lata 2020-2021), a od roku 2023 jest kierownikiem zespołu badawczego M.2 *Badania nad przeszłością społeczną wybranych mikroregionów w pradziejach* w Ośrodku Archeologii Pradziejowej.

Habilitantka swój dorobek przedstawiła w formie wykazu osiągnięć naukowych oraz Autoreferatu. Ten ostatni opisuje jej karierę badawczą i osiągnięcia, stanowiące istotny wkład w rozwój dyscypliny archeologii. Jako podstawę postępowania w przewodzie habilitacyjnym dr Natuniewicz-Sekuła wskazała, zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.) – dalej ustawa, temat pt. *Cmentarzysko w Weklicach na wschód od dolnej Wisły (Wysoczyzna Elbląska) jako przykład wielokulturowego centrum społeczności kultury wielbarskiej. Nowe spojrzenie na obrządek pogrzebowy, ponadregionalne kontakty kulturowe, chronologię i rozwój rzemiosła w okresie wpływów rzymskich*. W jego ramach Habilitantka przedstawiła dwa osiągnięcia naukowe. Na pierwsze z nich składają się dwie monografie (zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt. 2a ustawy), których dr Magdalena Natuniewicz-Sekuła jest współautorką (poz. I.1.[1]; I.1.[2, 2a]), na drugie – cykl 16 tekstów naukowych, w których występuje jako autorka (poz. I.2.[2, 3, 4, 8, 13, 14]) lub współautorka (poz. I.2.[1, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 15, 16]).

Ocena monografii naukowych będących podstawą postępowania w sprawie uzyskania stopnia doktora habilitowanego w ramach osiągnięcia naukowego: *Cmentarzysko w Weklicach na wschód od dolnej Wisły (Wysoczyzna Elbląska) jako przykład wielokulturowego centrum społeczności kultury wielbarskiej. Nowe spojrzenie na obrządek pogrzebowy, ponadregionalne kontakty kulturowe, chronologię i rozwój rzemiosła w okresie wpływów rzymskich*

Zgłoszone jako pierwszy punkt dorobku naukowego Habilitantki dwie monografie naukowe, poświęcone wielofazowej nekropolii w Weklicach, pow. elbląski, to profesjonalne opracowanie stanowiska. Pierwsza została opublikowana w języku angielskim, we współautorstwie ze śp. prof. dr. hab. Jerzym Okuliczem-Kozarynem¹, druga zaś – wydana w wersji polsko- i angielskojęzycznej – powstała we współpracy z Markiem Baczewskim². Monografie opublikowano w serii głównej *Monumenta Archaeologica Barbarica* (tomy 17 i 23), młodsza z nich została również udostępniona w ramach *Series Gemina*. Recenzentami wydawniczymi drugiej monografii byli wybitni znawcy materiałów z okresu rzymskiego – dr hab. Barbara Niezabitowska-Wiśniewska, prof. UMCS, oraz dr Xenia Pauli Jensen (Dział Archeologii Muzeum Moesgaard w Danii). W obu przypadkach Habilitantka określiła swój samodzielny wkład w ich powstanie, który będzie podlegać ocenie.

Dwutomowe opracowanie cmentarzyska kultury wielbarskiej w Weklicach to bez wątpienia jedno z najważniejszych osiągnięć współczesnej archeologii Polski i Europy Środkowej. Dzieło to, oparte na wynikach długoletnich i systematycznych badań wykopaliskowych prowadzonych w latach 1984–2018, z uwzględnieniem wcześniejszych znalezisk archiwalnych, stanowi nie tylko niezwykle cenne źródło danych empirycznych, lecz także wzorcowy przykład metodycznego i wszechstronnego opracowania materiału archeologicznego.

Oprócz grobów i obiektów niegrobowych odkrytych w latach 1984–2004 i 2005–2018, w obu monografiach uwzględniono również znaleziska luźne oraz – co szczególnie istotne – wyniki specjalistycznych analiz przeprowadzonych przez uznanych badaczy (kolejno w dwóch tomach): Iwony Teul (materiał kostny), Jerzego Maika (tekstyli), Marii Michniewicz (botanika), Beaty Cienkosz-Stepańczak, Aleksandry Lisowskiej-Gaczorek, Jacka Pawłyta, Krzysztofa Szostka (badania izotopowe), Marii Cybulskiej i Jerzego Maika (tekstyli), Pawła Gana (analizy chemiczne zabytków metalowych), Grzegorza Czopowicza (skład chemiczny wybranych form ceramicznych oraz uwagi dotyczące naczyń wykonanych przy użyciu koła garncarskiego), oraz Magdaleny Natuniewicz-Sekuły i Jerzego Sikory (datowanie radiowęglowe próbek drewna i węgla drzewnych).

¹ M. Natuniewicz-Sekuła, J. Okulicz-Kozaryn, *Weklice. A Cemetery of the Wielbark Culture on the Eastern Margin of Vistula Delta (Excavations 1984-2004)*, Monumenta Archaeologica Barbarica 17, Warszawa 2011.

² M. Natuniewicz-Sekuła, M. Baczewski, *Weklice. Cmentarzysko kultury wielbarskiej na wschodnim obrzeżu delty Wisły (badania 2005-2018)*, Monumenta Archeologica Barbarica, Series Gemina 11, Warszawa 2023; M. Natuniewicz-Sekuła, M. Baczewski, *Weklice. A Cemetery of the Wielbark Culture on the Eastern Margin of the Vistula Delta (Excavations 2005-2018)*, Monumenta Archeologica Barbarica 23, Warszawa 2023.

Rozdziały, których autorką lub współautorką jest Habilitantka, odznaczają się wysokim poziomem warsztatowym, interdyscyplinarnym podejściem oraz pogłębioną refleksją nad rytuałami pogrzebowymi społeczności kultury wielbarskiej.

Obie prace posiadają podobny układ, składający się ze Wstępu, Katalogu oraz jednego lub dwóch rozdziałów. Zaopatrzone są w Bibliografię i wspomniane wyżej zewnętrzne aneksy specjalistyczne. Bardzo obszerną część obu prac stanowią ilustracje, w szczególności tablice rysunkowe i fotograficzne, których jest ponad 400!

We Wstępie pierwszego tomu, przygotowanym wspólnie przez dr M. Natuniewicz-Sekułę i prof. J. Okulicza-Kozaryna, przedstawiono historię miejscowości Weklice, pochodzenie jej nazwy oraz szczegółowy przebieg badań archeologicznych, poczynwszy od najstarszych odkryć z lat 20. XIX wieku. Na szczególne podkreślenie zasługują wyniki kwerend przeprowadzonych przez Habilitantkę w zbiorach Museum für Vor- und Frühgeschichte w Berlinie oraz w Muzeum Archeologiczno-Historycznym w Elblągu. Ich uzupełnieniem są informacje zawarte w drugim tomie, dotyczące znalezisk archiwalnych ze zbioru Carla Engla, przechowywanego w Uniwersytecie Georga Augusta w Getyndze.

Obszerną część obu tomów monografii stanowi katalog grobów i obiektów wraz z wyposażeniem oraz znaleziska luźne. W pierwszej części pracy Habilitantka opracowała go wspólnie z Jerzym Okuliczem-Kozarynem, w części drugiej – pomijając bardzo liczne znaleziska luźne – samodzielnie. Łącznie katalog obejmuje 640 obiektów, z których zdecydowaną większość stanowią groby kultury wielbarskiej. Charakterystyka obiektów jest przygotowana z dużą starannością i konsekwencją, co było niewątpliwie zadaniem trudnym ze względu na skomplikowaną sytuację stratygraficzną stanowiska. Przedstawione opisy wyposażenia grobów poświadczają świetną znajomość obowiązujących podziałów typologicznych i techniki wykonania zabytków. Wszystko to podkreśla wyjątkowe kompetencje badaczki.

Kapitałne znaczenie dla badań nad chronologią cmentarzyska w Weklicach, ale także północnoeuropejskiego *Barbaricum*, ma rozdział autorstwa dr M. Natuniewicz (rozdz. III *Chronology and phasing of the cemetery*) w pierwszym tomie monografii, uwzględniający wówczas jeszcze innowacyjne badania statystyczne. Na tej podstawie badaczka dopracowała lokalny system chronologii względnej, bazujący na wydzielonych wcześniej sześciu fazach (I–VI) użytkowania cmentarzyska. Do stworzenia diagramu korelacji posłużyło 95 zmiennych cech chronologicznych, w tym formy zabytków, cechy obrządku pogrzebowego i formy grobów szkieletowych. Zaproponowany w pierwszym tomie monografii system chronologiczny został wykorzystany w tomie drugim. W rozdziale tym Habilitantka zamieściła istotne obserwacje dotyczące stratygrafii poziomej cmentarzyska, dowodząc istnienia trzech głównych stref występowania grobów. Co ważne, obserwacje te znalazły potwierdzenie w analizie stratygrafii horyzontalnej cmentarzyska zawartej w drugiej części monografii autorstwa Marka Baczewskiego, uzupełnionej zaproponowanym przez dr Natuniewicz-Sekułę datowaniem absolutnym grobów i obiektów przyporządkowanych do poszczególnych faz funkcjonowania cmentarzyska.

Istotne znaczenie dla badań nad chronologią okresu rzymskiego posiada rozdział napisany we współautorstwie z Jerzym Sikorą (rozdz. IV.5), poświęcony wynikom datowania radiowęglowego ¹⁴C (AMS) próbek drewna i węgla drzewnych, w którym wykorzystano bayesowską analizę datowań.

Bardzo ważne obserwacje dla badań nad obrządkiem pogrzebowym kultury wielbarskiej Habilitantka zawarła w rozdziale IV, pierwszego tomu monografii cmentarzyska w Weklicach, omawiającym trumny kładowe i łodziowe. Wyniki analiz botanicznych pozwoliły na ustalenie, że większość trumien wykonywano ze żłobionych pni dębowych, rzadziej z grabu. Wskazano również na zróżnicowanie łodzi dębanek, a także uwzględniono ich używanie w obrządku funeralnym w poszczególnych fazach cmentarzyska. Równie kluczowe dla archeologii okresu rzymskiego są obserwacje dotyczące opakowań organicznych, zróżnicowanych tutaj na drewniane szkatułki i pojemniki organiczne. Z przeprowadzonej analizy (tabela 3) wynika, że takie wyposażenie dotyczy przede wszystkim grobów obu płci, datowanych na stadia od IIB do V.

Dwutomowa monografia cmentarzyska w Weklicach jest opracowaniem o fundamentalnym znaczeniu dla badań nad kulturą wielbarską i okresu wpływów rzymskich w strefie południowego Bałtyku. Dzięki połączeniu wysokiej jakości dokumentacji, nowoczesnych metod analitycznych i refleksji interpretacyjnej dzieło to stanowi wzorcowy przykład interdyscyplinarnego podejścia do archeologii cmentarzyskowej. Obie publikacje już dziś weszły na stałe do kanonu literatury specjalistycznej i znalazły szeroki odbiór zarówno w kraju, jak i za granicą. Wartość obu prac nie ulega dezaktualizacji. Niemniej jednak, przy ich ocenie odczuwa się pewien niedosyt. Dotyczy on braku w obu tomach szczegółowej analizy wszystkich kategorii zabytków, pochodzących z ponad pół tysiąca obiektów. Tę kwestię można jednak usprawiedliwić faktem, iż badania cmentarzyska w Weklicach nie zostały jeszcze zakończone i najpewniej będą kontynuowane w przyszłości.

Ocena cyklu 16 artykułów naukowych będącego podstawą postępowania w sprawie uzyskania stopnia doktora habilitowanego w ramach osiągnięcia naukowego: *Cmentarzysko w Weklicach na wschód od dolnej Wisły (Wysoczyzna Elbląska) jako przykład wielokulturowego centrum społeczności kultury wielbarskiej. Nowe spojrzenie na obrządek pogrzebowy, ponadregionalne kontakty kulturowe, chronologię i rozwój rzemiosła w okresie wpływów rzymskich*

Całość przedłożonego do oceny drugiego osiągnięcia Habilitantki to cykl 16 opublikowanych tekstów naukowych. Dr M. Natuniewicz-Sekuła jest autorką sześciu z nich, pozostałych dziesięć zostało napisanych we współautorstwie. Przeważają tu teksty w języku polskim (9), pozostałe (7) opublikowano w języku angielskim.

Wszystkie zgłoszone publikacje dotyczą analizy i interpretacji źródeł archeologicznych odkrytych na nekropolii w Weklicach. Prace te częściowo uzupełniają treści zaprezentowane w dwóch częściach monografii.

Habilitationka rozpatruje cztery podstawowe zagadnienia: obrządek pogrzebowy, ponadregionalne kontakty kulturowe, nową propozycję chronologii oraz rozwój rzemiosła. Faktycznie, w tej części recenzowanego dorobku można odnaleźć wszystkie wskazane przez dr M. Natuniewicz-Sekułę nurty studiów, wokół których zbudowana została ta część Autoreferatu.

Do pierwszej wskazanej grupy należą prace poświęcone obrządkowi pogrzebowemu, przede wszystkim – jak się wydaje – atypowym dla kultury wielbarskiej zabiegom funeralnym uchwyconym w trakcie badań w Weklicach. Szczególnie istotna jest treść pracy dotycząca grobów szkieletowych o orientacji wschód–zachód z głową ku zachodowi³, datowanym na wczesny okres rzymski i zlokalizowanych blisko siebie, na eksponowanym pagórku. Autorka sugeruje, iż wybór tego miejsca nie był przypadkowy; w jej opinii został zarezerwowany dla konkretnej grupy zmarłych chowanych w trakcie stadium IA (faza B1), być może należących do jednego rodu. Ciekawe ustalenia wynikają z obserwacji ułożenia elementów pasa przy ciele zmarłego – ich układ nawiązuje do sposobu noszenia pasa mieczowego w typie *balteus* w Cesarstwie Rzymskim, a także na terenach barbarzyńskiej Europy, w szczególności na wyspach duńskich. O szerszym ujęciu zagadnienia grobów o odmiennej orientacji szkieletu świadczy zamieszczony w artykule katalog grobów o orientacji zachodniej i wschodniej z terenów Polski, datowanych na wczesny okres rzymski.

Ważnym przyczynkiem do badań nad rytuałami pogrzebowymi jest kolejna autorska praca, w której zwrócono uwagę na groby o ciałopalno-szkieletowym charakterze, w tym domniemane manipulacje przy ciele zmarłego, podobne do zabiegów stosowanych w grupie masłomeckiej⁴.

Istotne obserwacje odnośnie do grobów dzieci pochowanych na nekropolii w Weklicach poczyniono w artykule współautorskim napisanym wraz z K. Skórą⁵. Poruszane tam zagadnienia są znaczące dla wyjaśnienia, dlaczego grobów dzieci jest tak mało na cmentarzyskach kultury wielbarskiej.

Kapitałne znaczenie dla badań nad kulturami gockiego kręgu kulturowego ma praca napisana wraz z Christiną Rein Seehusen, dotycząca pochówków w łodziach dębankach o sztucznie poszerzanych burtach⁶. Uwagi dotyczące genezy, chronologii i rozprzestrzenienia tego typu grobów, a także podjęta próba ich identyfikacji w terenie stanowią niewątpliwie wkład w rozwój badań nad okresem rzymskim, w tym powiązań społeczności basenu Morza Bałtyckiego. Podjęty w artykule temat kontaktów ponadregionalnych rozwijany był również w

³ M. Natuniewicz-Sekuła, *Wczesnorzymskie szkieletowe pochówki o orientacji zachodniej z cmentarzyska w Weklicach, stan. 7, pow. Elbląg. Przyczynek do analizy zwyczajów pogrzebowych ludności kultury wielbarskiej*, [w:] M. Fudziński, H. Paner (red.), *Nowe materiały i interpretacje. Stan dyskusji na temat kultury wielbarskiej*, 475–496, Gdańsk 2007.

⁴ M. Natuniewicz-Sekuła, *Birytualny (?) pochówek z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Weklicach st. 7, gm. Elbląg*, [w:] G. Nawrońska (red.), *XV Sesja Pomorzoznawcza. Materiały z konferencji 30 listopada – 02 grudnia 2005*, 151–158, Elbląg 2007.

⁵ M. Natuniewicz-Sekuła, K. Skóra, *Selected Children's burials from the Wielbark Culture cemetery at Weklice, site 7, Elbląg commune, warmińsko-mazurskie voivodeship*, *Archeologia Polona* 51 (2015), 43–79.

⁶ M. Natuniewicz-Sekuła, Ch. Rein Seehusen, *Baltic connections. Some remarks about studies of boat-graves from Roman Iron Age. Finds from the Slusegård and Weklice cemeteries*, [w:] U. Lund Hansen, A. Bitner-Wróblewska (red.), *Worlds Apart? Contacts across the Baltic Sea in the Iron Age. Network Denmark-Poland, 2005–2008*, *Nordiske Fortidsminder C/7*, 287–313, København-Warszawa 2010.

innych pracach współautorskich, jak i autorskich, dotyczących ostróg⁷, znaleziska kopalnego ramienionoga⁸ czy wybranych kategorii importów rzymskich, potwierdzających związki społeczności weklickiej ze światem śródziemnomorskim⁹. W tym ostatnim temacie Habilitantka wykazała się wysoką znajomością materiałów z prowincji rzymskich, starając się także odpowiedzieć na pytanie o miejsca produkcji poszczególnych naczyń. Niewątpliwą zasługą są również wykorzystywane w badaniach analizy składu chemicznego zabytków, próby ich interpretacji oraz analizy stylistyczno-technologiczne produkcji. Warto w tym miejscu wspomnieć o innej ważnej pracy Habilitantki, odnoszącej się do kontaktów ludności kultury wielbarskiej z obszarami zachodniobałtyjskiego kręgu kulturowego¹⁰. Co istotne, Autorka wskazuje, iż nasilenie relacji pomiędzy społecznościami obu kultur było wynikiem pośrednictwa w handlu sukcynitem, pożądanym przez ludność *Barbaricum* oraz Cesarstwa Rzymskiego.

Tematyka datowania materiałów źródłowych z weklickiej nekropolii była poruszana przez Habilitantkę wielokrotnie¹¹. Wnioski z tych prac stały się podstawą do stworzenia wewnętrznego systemu chronologii cmentarzyska w Weklicach i zostały uwzględnione w pierwszej części monografii tego stanowiska.

Ostatnie zagadnienie poruszane w Autoreferacie dotyczy rzemiosła kultury wielbarskiej. Za nowatorskie dzieło w zakresie badań nad ceramiką z okresu rzymskiego uznaje pracę poświęconą naczyniom wykonanym przy użyciu koła, odkrytym na nekropolii w

⁷ B. Kontny, M. Natuniewicz-Sekuła, „Jeździec bez głowy” et alii, czyli znaleziska ostróg z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Weklicach, [w:] A. Urbaniak, R. Prochowicz, I. Jakubczyk, M. Levada, J. Schuster (red.), *Terra Barbarica. Studia ofiarowane Magdalenie Mączyńskiej w 65. rocznicę urodzin*, Monumenta Archaeologica Barbarica, Series Gemina II, 333–345, Łódź-Warszawa 2010; B. Kontny, M. Natuniewicz-Sekuła, *Astonishing finds in a well-known site. Newly found spurs from Weklice, Elbląg comm. (the Wielbark culture)*, Fasciculi Archaeologiae Historicae 26 (2013), 11–24.

⁸ K. Skóra, M. Natuniewicz-Sekuła, P. Mączyński, A. Bitner, *Fossil Brachiopod from a Roman Period Grave at Weklice, Site 7, Northern Poland. On Past Uses of Fossils*, Archäologisches Korrespondenzblatt 51/3 (2021), 405–418.

⁹ M. Natuniewicz-Sekuła, J. Okulicz-Kozaryn, *Wybrane groby z importami rzymskimi z cmentarzyska w Weklicach, pow. elbląski, stan. 7*, Wiadomości Archeologiczne 59 (2007), 45–75; M. Natuniewicz-Sekuła, *Unikatowy, „brązowy” dzban rzymski w stylu egiptyzującym z Weklic – nowe odkrycia...*, [w:] A. Urbaniak, R. Prochowicz, I. Jakubczyk, M. Levada, J. Schuster (red.) *Terra Barbarica. Studia ofiarowane Magdalenie Mączyńskiej w 65. rocznicę urodzin*, Monumenta Archaeologica Barbarica, Series Gemina II, 397–416, Łódź-Warszawa 2010.

¹⁰ M. Natuniewicz-Sekuła, *Kolejny wielbarski pochówek z elementami bałtyjskimi (?) z cmentarzyska w Weklicach, pow. elbląski*, [w:] J. Andrzejowski, C. von Carnap-Bornheim, A. Cieśliński, B. Kontny (red.), *Orbis barbarorum. Studia ad archaeologiam Germanorum et Baltorum temporibus Imperii Romani pertinentia Adalberto Nowakowski dedicate*, Monumenta Archaeologica Barbarica, Series Gemina VI, 461–474, Warszawa-Szlezewig 2017.

¹¹ M. Natuniewicz-Sekuła, *Wczesnorzymskie szkieletowe pochówki o orientacji zachodniej z cmentarzyska w Weklicach, stan. 7, pow. Elbląg. Przyczynek do analizy zwyczajów pogrzebowych ludności kultury wielbarskiej*, [w:] M. Fudziński, H. Paner (red.), *Nowe materiały i interpretacje. Stan dyskusji na temat kultury wielbarskiej*, 475–496, Gdańsk 2007; M. Natuniewicz-Sekuła, J. Okulicz-Kozaryn, *Wybrane groby z importami rzymskimi z cmentarzyska w Weklicach, pow. elbląski, stan. 7*, Wiadomości Archeologiczne 59 (2007), 45–75; B. Kontny, M. Natuniewicz-Sekuła, *The late grave from the Wielbark Culture cemetery at Weklice, Elbląg comm., site 7*, [w:] B. Niezabitowska-Wiśniewska, M. Juściński, P. Łuczkiwicz, S. Sadowski (red.), *The turbulent epoch – New material from the Late Roman Period and the Migration Period*, II, 105–111, Lublin 2008; B. Kontny, M. Natuniewicz-Sekuła, *Astonishing finds in a well-known site. Newly found spurs from Weklice, Elbląg comm. (the Wielbark culture)*, Fasciculi Archaeologiae Historicae 26 (2013), 11–24.

Weklicach¹². Zawarte w niej spostrzeżenia, w tym wykorzystanie wyników badań składu chemicznego masy garncarskiej oraz porównanie jej ze składem naczyń lepionych ręcznie, są niezwykle istotne.

Podsumowując tę część recenzji, należy stwierdzić, że zaproponowany przez Habilitantkę jako osiągnięcie naukowe wybór publikacji w znacznym stopniu poszerza wiedzę na temat późnej starożytności barbarzyńskiej Europy. Oceniane dzieło wnoszą zatem znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej archeologia. Chciałabym zaznaczyć, że w przypadku Pani dr Natuniewicz-Sekuły mamy do czynienia z badaczką o wysokich kompetencjach naukowych, która dysponuje znakomitym warsztatem badawczym.

Ocena pozostałych aspektów aktywności naukowej

Przedstawione dwa osiągnięcia, które oceniam pozytywnie, stanowią jedynie część bogatej i wieloaspektowej aktywności naukowej dr Magdaleny Natuniewicz-Sekuły. W okresie pomiędzy uzyskaniem stopnia doktora a złożeniem wniosku habilitacyjnego Habilitantka rozwijała inną działalność naukową, organizacyjną, dydaktyczną oraz popularyzującą naukę.

Jej dorobek publikacyjny jest znaczący i obejmuje jedną publikację monograficzną oraz blisko trzydzieści artykułów naukowych i rozdziałów w monografiach zbiorowych, zarówno autorskich, jak i współautorskich. Szczególne miejsce zajmuje tu monografia pt. *Złotnictwo społeczności kultury wielbarskiej ze szczególnym uwzględnieniem wybranych zabytków z cmentarzyska w Weklicach*, będąca zmodyfikowaną wersją dysertacji doktorskiej, która jednoznacznie potwierdza wysoką pozycję Habilitantki jako specjalistki w zakresie rzemiosła artystycznego późnej starożytności. Choć zasadniczy nurt badań Pani dr M. Natuniewicz-Sekuły koncentruje się wokół kultury wielbarskiej, w tym nekropolii w Weklicach, w jej dorobku znalazły się również publikacje dotyczące kultury przeworskiej, materiałów z epoki kamienia oraz wczesnego średniowiecza. Warto podkreślić także zaangażowanie w redakcję naukową monografii.

Aktywność naukową dr M. Natuniewicz-Sekuły umacnia jej stała obecność na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, podczas których jej wystąpienia spotykały się z dużym uznaniem środowiska akademickiego. Na uwagę zasługuje także jej wkład organizacyjny – współtworzyła seminaria, spotkania studyjne, promowała prace naukowe, a także brała udział w przygotowaniu konferencji o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Regularnie uczestniczyła w prestiżowych cyklicznych wydarzeniach, takich jak Seminarium Doktorskie Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, Seminarium Bałtyjskie, *Colloquium Barbaricum* czy seminarium *Sideros*.

Jej pozycję w środowisku archeologicznym potwierdza kierowanie czterema prestiżowymi projektami badawczymi, finansowanymi przez Komitet Badań Naukowych oraz Narodowe Centrum Nauki, a także udział w projektach wspieranych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

¹² M. Natuniewicz-Sekuła, *Naczynia wykonane przy użyciu koła z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Weklicach koło Elbląga. Przyczynek do badań nad warsztatem ceramicznym kultury wielbarskiej*, *Archeologia Polski* 50 (2005), 53–80.

Na szczególne podkreślenie zasługuje wieloletnia działalność w Fundacji Monumenta Archaeologica Barbarica, w której od 2007 roku Habilitantka pełni funkcję Prezesa Zarządu. W tym czasie angażowała się w realizację licznych projektów naukowych finansowanych nie tylko przez krajowe instytucje grantowe, ale także ze środków Unii Europejskiej (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich).

Na międzynarodowe uznanie dr M. Natuniewicz-Sekuły wskazują stypendia i staże badawcze. Była stypendystką Fundacji im. Kazimierza Salewicza i Marit Jansen, co umożliwiło jej kilkumiesięczny pobyt studyjny w Muzeum Narodowym w Kopenhadze oraz w wiodących ośrodkach archeologicznych w Danii. Odbyła również krótsze pobyty badawcze w Muzeum für Vor- und Frühgeschichte w Berlinie, w Centrum Archeologii Europejskiej w Bibracte (Francja), w Instytucie Archeologii Słowackiej Akademii Nauk w Nitrze, w Muzeum Archeologicznym w Bratysławie oraz na Uniwersytecie w Bergen.

Ważnym elementem działalności naukowej Habilitantki jest praca terenowa. Od 2003 roku kieruje badaniami wykopaliskowymi na cmentarzysku kultury wielbarskiej w Weklicach, a dodatkowo uczestniczyła w badaniach archeologicznych prowadzonych w Polsce i za granicą – łącznie poświęcając im około 45 miesięcy pracy terenowej.

Choć praca dydaktyczna Habilitantki ma charakter dodatkowy z uwagi na zatrudnienie w Polskiej Akademii Nauk, także w tym obszarze wykazała się znaczącą aktywnością. Prowadziła zajęcia i wykłady terenowe dla studentów w ramach badań w Weklicach, a także zajęcia z metodologii archeologii oraz problematyki okresu wpływów rzymskich. Sprawowała opiekę nad stażami zawodowymi studentów archeologii, była recenzentką prac dyplomowych oraz promotorem pomocniczym w pracach magisterskich.

Wyjątkowe znaczenie ma jej wkład w popularyzację archeologii. Do najważniejszych osiągnięć w tym zakresie należą: działalność rekonstruktorska, udział w Festiwalu Nauki, współtworzenie i konsultowanie scenariuszy wystaw muzealnych oraz aktywne promowanie archeologii w mediach i Internecie. Jej artykuły i wywiady pojawiały się m.in. w miesięczniku *National Geographic*, tygodniku *Polityka*, serwisach Polskiej Agencji Prasowej (*Nauka w Polsce*, *Archeowiesci*), a także w *Radiu Gdańsk*, *Radiu Olsztyn*, *Gazecie Olsztyńskiej* czy *Dzienniku Elbląskim*. Ponadto dr Natuniewicz-Sekuła prowadziła prelekcje dla lokalnych społeczności oraz opublikowała kilka prac popularyzatorskich.

W 2023 roku dr M. Natuniewicz-Sekuła została uhonorowana srebrną odznaką „Za opiekę nad zabytkami” nadaną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, co stanowi potwierdzenie jej wyjątkowego wkładu w ochronę i popularyzację dziedzictwa archeologicznego.

Konkluzja

Po zapoznaniu się z dorobkiem badawczym dr Magdaleny Natuniewicz-Sekuły, przede wszystkim ze zgłoszonymi osiągnięciami naukowymi obejmującymi dwie części monografii cmentarzyska w Weklicach oraz cykl powiązanych tematycznie artykułów pt. *Cmentarzysko w*

Weklicach na wschód od dolnej Wisły (Wysoczyzna Elbląska) jako przykład wielokulturowego centrum społeczności kultury wielbarskiej. Nowe spojrzenie na obrządek pogrzebowy, ponadregionalne kontakty kulturowe, chronologię i rozwój rzemiosła w okresie wpływów rzymskich, a uwzględniając także inne aspekty jej działalności naukowej, stwierdzam, że aktywność badawcza i efekty naukowe prac Habilitantki spełniają w zupełności wymogi wyrażone w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668).

Daje mi to pewną podstawę dla postawienia wniosku o dopuszczenie Habilitantki do dalszych etapów postępowania w przewodzie habilitacyjnym, a co za tym idzie o przyznanie Pani dr Magdalenie Natuniewicz-Sekule stopnia doktora nauk humanistycznych, w dyscyplinie archeologia.

Olga Stobiel